

Υδωρ Αθανασίας. Οι Πατέρες της Ορθοδοξίας (Ισαάκ ο Σύρος - Ιωάννης της Κλίμακος - Μάξιμος ο Ομολογητής) Κόντογλου Φώτης

Πολλοί από κείνους που δε θέλανε να ακούσουνε για θρησκεία, σήμερα αλλάζανε, και ζητάνε να διαβάσουνε θρησκευτικά βιβλία κι' άλλα γραψίματα που έχουνε σχέση με τη θρησκεία, κ' εδώ και σ' άλλες χώρες.

Σε κάμποσους απ' αυτούς άνοιξε το δρόμο που τους πήγε κοντά στη θρησκεία, κ' ιδιαίτερα στην Ορθοδοξία, η βυζαντινή τέχνη της αγιογραφίας. Αφού είδανε πόσο βαθειά κι' αποκαλυπτική είναι αυτή η τέχνη, νοιώσανε και την επιθυμία να γνωρίσουνε και την Ορθοδοξία που βρήκε έκφραση μ' αυτήν την τέχνη. Κι' από το πνευματικό ύψος που ανακαλύψανε στην εκκλησιαστική ζωγραφική της Ανατολικής Εκκλησίας, συμπεράνανε και το μεγάλο πνευματικό ύψος της Ορθοδοξίας: "Το δένδρον εκ του καρπού αυτού γνωρίζεται".

Στον τόπο μας, αλλοίμονο! πολύ λίγοι από τους ανθρώπους που καταγίνονται με τα λεγόμενα πνευματικά ζητήματα και που γράφουνε βιβλία, έχουνε κάποια σχέση με τη θρησκεία, κι' ακόμα πιο λίγοι με την Ορθοδοξία. Οι περισσότεροι απ' αυτούς δεν καταδέχονται μηδέ να κοιτάζουνε κατά κει. Τη χριστιανική θρησκεία κι' ό,τι έχει σχέση μ' αυτή, τη θεωρούνε ανάξια για να απασχολήση τα σοφά κεφάλια τους. Γι' αυτούς, όποιος πιστεύει στον Χριστό είναι θρησκόληπτος, στενόμυαλος κι' ανεξέλικτος. Το νάναι κανένας άπιστος, και μάλιστα να κομπάζη γι' αυτό, είναι μεγάλος κ' υψηλός τίτλος πνευματικής σοβαρότητας, που τον έχουνε οι βαθυστόχαστες διάνοιες. Φόβος και τρόμος τους πιάνει μην τύχη και τους πάρουνε για ανθρώπους που δίνουνε και την παραμικρή σημασία στη θρησκεία, δηλαδή σε ένα πράγμα που είναι για τις γρηές και για τους φτωχούς τω πνεύματι. Ένας τέτοιος μου είπε πως με θαυμάζει για το θάρρος που έχω να λέγω και να γράφω πως είμαι χριστιανός. Υπάρχουνε οικογένειες που ντρέπονται για κάποιον από τους δικούς τους που είναι ευλαβής, και θυμάται κανένας τα λόγια του Χριστού που είπε πως ήρθε στον κόσμο να βάλη φωτιά, και να χωρίση τα παιδιά από τους γονιούς κι' αδελφό απ' αδελφό, και πως όποιος θάχη σε ντροπή του πως πιστεύει σ' Εκείνον και στα λόγια του, θα τον έχη κι' ο Χριστός σε ντροπή σαν θα ξανάρθη με θεϊκή δόξα τριγυρισμένος από τους Αγγέλους: "Ός γαρ αν επαισχυνθή με και τους εμούς λόγους εν τη γενεά ταύτη τη μοιχαλίδι και αμαρτωλώ, και ο υιός του ανθρώπου επαισχυνθήσεται αυτόν, όταν έλθη εν τη δόξη του Πατρός αυτού μετά των Αγγέλων των αγίων".

Ναι. Ο Χριστός είναι ντροπή για τους έξυπνους και πολύξερους ανθρώπους τούτου του κόσμου. Η αθεΐα είναι το σημείο της πνευματικής αριστοκρατίας. Οι βαθυστόχαστες αυτές διάνοιες, αν καταδεχτούνε καμμιά φορά να μιλήσουνε για θρησκεία, το κάνουνε για να την περιπαίζουνε, ή για να τη χτυπήσουνε, παίρνοντας αφορμή από κάποια καινούργια φιλοσοφική θεωρία. Όλα τα ξέρουνε. Το μόνο πράγμα που γι' αυτό δεν γνωρίζουνε τίποτα, είναι το τι είναι αυτή η θρησκεία που δεν παραδέχονται. Ο Πασκάλ λέγει πως οι περισσότεροι απ' όσους πολεμάνε τη θρησκεία δεν ξέρουνε τι είναι αυτό που πολεμάνε.

Οι δικοί μας οι γραμματισμένοι, προπάντων οι λεγόμενοι "λογοτέχνες", δεν έχουνε ιδέα για τη θρησκεία μας, ιδιαίτερα για την Ορθοδοξία, σε καιρό που στην Ευρώπη, που την έχουνε για δασκάλα τους, γίνεται μεγάλη αναταραχή στα πνεύματα, και κάποιες σπουδαίες ψυχές, σαν νάναι ζαρκάδια διψασμένα μέσα στον ξέρακα της υλιστικής γνώσης, τρέχουνε να ξεδιψάσουνε στις δροσερές βρύσες της Ορθοδοξίας.

Ποιος από τους δικούς μας "λογοτέχνες", αισθητικούς και στοχαστές, ξέρει τίποτα από τούτη την πνευματική αναστάτωση που γίνεται σήμερα, μακριά από "τις λογοτεχνίες, κι' από τις αισθητικές" που καταγίνονται; Ποιος θέλησε, καν από περιέργεια, να διαβάσει κάποια πατερικά βιβλία και να ξεζέψει τον εαυτό του από το μαγκανοπήγαδο που γυρίζει με δεμένα μάτια; Μα κι' αν τ' αποφασίσει κανένας, θα δη πως είναι τόσο αλλοιώτικα τα νοήματα που θα διαβάσει, ώστε δεν θα καταλάβει τίποτα, όπως είναι μαθημένος στα αντιπνευματικά διαβάσματα, και θα τα παρατήσει. Ή, αν τύχει να διαβάσει κανένα αγιωτικό βιβλίο, γραμμένο με κείνη τη βλογημένη απλότητα που έχουν τα αληθινά και απροσποίητα πράγματα, θα το περιφρονήσει, γιατί είναι συνηθισμένος στις πολύπλοκες και μπερδεμένες φιλοσοφίες, κι' ας είναι σαπουνόφουσκες.

Τα βιβλία που είναι γραμμένα από τους Πατέρας της Ορθοδόξου Εκκλησίας μεταφράζονται σήμερα σε πολλές γλώσσες της Ευρώπης, και πιο πολύ τα πιο αυστηρά και τα πιο μυστικά, που τα γράψανε κάποιοι άγιοι που ζήσανε σε ερημίες, σε σπηλιές, και σε μοναστήρια απομονωχασμένα της Ανατολής. Ύστερ' από τόσους αιώνες, εκείνοι οι ταπεινοί ερημίτες ποτίζουνε τις διψασμένες ψυχές και τις δροσιζουνε, χαρίζοντας την ειρήνη του Χριστού και την ελπίδα της αθανασίας στην αμαρτωλή ανθρωπότητα που κυλίστηκε στην ακολασία σαν τον άσωτο γυιο, ως που κατάντησε να τρώγη ξυλοκέρατα με τους χοίρους. Αυτή η ανθρωπότητα, καταματωμένη από την περιπλάνησή της, πεινασμένη, γυμνή κι' απελπισμένη, κράζει στους πτωχούς τω πνεύματι, στους καταφρονεμένους ασκητάδες, να της δώσουνε βοήθεια, να την κρατήσουνε από το χέρι για να μη βουλιάξει μέσα στην αφρισμένη και μελανή θάλασσα της απιστίας, σαν τον απόστολο Πέτρο. Κ' οι άγιοι γέροντες, που ζήσανε πριν από πεντακόσια, χίλια, χίλια πεντακόσια χρόνια, κι' απομείνανε λησμονημένοι από τον άνθρωπο, που μέθυσε από τα γεννήματα του μυαλού του και θέλησε να στήσει το θρόνο του απάνω από το Θεό, βλέποντάς τον, λοιπόν, να παραδέρνει ελεεινός και ξετραχηλισμένος μέσα στην ανεμοζάλη της απιστίας και να φωνάζει "βοήθεια!", σκύβουνε πονετικά και τον τραβάνε από το χέρι, εκεί που τρέμει σύγκορμος, και του λένε με τη γλυκειά μα κι' αυστηρή φωνή τους, τα λόγια που είπε ο Κύριος στον Πέτρο, σαν τον είδε να βουλιάζει: "Ολιγόπιστε, εις τι εδίστασας;"

Λοιπόν, επειδή είναι πολλοί σήμερα εκείνοι που έχουνε επιθυμία να απογευτούνε, ας είναι και λίγο, απ' αυτό το πνευματικό νέκταρ των Πατέρων, και δεν βρίσκουνε τα προσκυνητά συγγράμματά τους, θα τους προσφέρουμε λιγοστά άνθη από τον παράδεισο της Ορθοδοξίας, που ευωδιάζει σήμερα την οικουμένη, σήμερα, σε καιρό που μεριμνούν οι άνθρωποι και τυρβάζουν περί πολλά, σφεντονίζοντας λογιών-λογιών μηχανές στο φεγγάρι και στα άστρα, λες και κει θα βρουνε τ' αθάνατο νερό.

"Η βασιλεία του Θεού εντός υμών εστιν", είπε ο Χριστός. Αυτή τη βασιλεία ξεσκεπάζουνε οι Πατέρες, που ήπιανε από "το ύδωρ το αλλόμενον εις ζωήν αιώνιον".

Με τα λιγοστά ψίχουλα που δίνουμε από τα πατερικά βιβλία, δεν μπορεί να καταλάβει ο αναγνώστης πόσος και τι λογής είναι ο μυστικός πλούτος που υπάρχει μέσα σ' αυτά τα βιβλία. Επειδή, εδώ ο τόπος είναι στενός, και δεν χωρά κάποια μεγάλα κεφάλαια ή κι' ολόκληρους λόγους, απ' όπου να νοιώσει όποιος διαβάζει, το σπουδαίο νόημα και τη βαθειά αλήθεια που βρίσκεται μέσα σ' αυτά τα κείμενα. Κομματιασμένα, όπως τα δίνουμε, χάνουνε τη λάμψη τους και τον παλμό που παίρνει η μια φράση από την άλλη. Παρεκτός απ' αυτό, όποιος διαβάζει τέτοια γρανίματα, πρέπει να είναι ευλαβής. Πρέπει να έχει από πριν συνηθίσει στο να αναπνέει εκείνον τον αέρα του μυστηρίου, που είναι αλλοιώτικος από τούτον που ανασαίνουμε σαν διαβάζουμε νοήματα, στοχασμούς και αισθήματα γραμμένα από ανθρώπους που είναι βουτηγμένοι στην πηχτή ύλη τούτου του κόσμου.

Μέσα σ' ένα βιβλίο μου έχω γράψει ένα εγκώμιο στον άγιο Ισαάκ τον Σύρο, έναν Άγγελο με κορμί ανθρώπινο, που ασκήτεψε στην έρημο, κατά τα 550 μ.Χ., κ' έγραψε ένα βιβλίο με Λόγους Ασκητικούς. Βάζω παρακάτω λίγα λόγια από κείνο το εγκώμιο, επειδή απ' αυτά θα μπορέσετε να νοιώσετε καλύτερα όσα λέγω παραπάνω:

"...Ας μη σιμώση κανένας σε τούτη την ατίμητη κιβωτό μ' ελαφρύν λογισμό, αλλά με φόβο και με τρόπο. Γιατί αλλιώς, άδικα θα θελήσει να δροσιστή απ' αυτή την αγιασμένη βρύση όποιος έχει τη γέψη του χαλασμένη από τα θολά και φαρμακερά ποιά του κόσμου.

"Για τον άγιο Ισαάκ μπορεί να πη κανένας πως η Σοφία κάθισε σαν μέλισσα χρυσή απάνω στο

στόμα του. Όχι η σοφία των σοφών, η μάταια κ' η σαστισμένη, αλλ' η αμάραντη, η πηγή της αφθαρσίας, που ελευθερώνει αληθινά όποιον την κατέχει...

"Κ' επειδή το Πνεύμα το Άγιο μιλά με το στόμα του, τα λόγια του είναι εξάισια στο κάλλος, από θείον οίστρον πυρπολημένα. Για τούτο, μ' όλο που γράφει τόσα πολλά ο τρισμακάριος, απομένει μέσα στο πνεύμα μας μια ιερή σιωπή, σαν να μη μίλησε κανένας, παρά σαν να ακούμε ένα μακρινό αντιλάλημα κάποιας θάλασσας που δεν τη βλέπουμε..."

"Το μάτι του βλέπει τον ήλιο χωρίς να θαμπώσει. Σαν αητός εξάισιος βγαίνει μέσ' από τα σύννεφα και πετά ατάραχος απάνω από τα μελανά βουνά, αγναντεύοντας το βαθύ πέλαγος, σε καιρό που εμείς καθόμαστε μέσα σ' ένα στενοπήγαδο, και κρίζουμε να μας ελεήσει..."

"...Φαίνεται πως ήτανε σπουδασμένος στην Ελληνική φιλοσοφία, όπως δείχνουνε δυο-τρία λόγια που γράφει: "Επειδή δε σου πεπείραμαι της φιλοσοφίας, ω αγαπητέ, παρακαλώ σε εν αγάπη παραφυλάττεσθαι εκ της επηρείας του εχθρού". Και σε άλλο μέρος γράφει: "Η αιτία δε της φαντασίας των εικόνων, η ασθένεια και ουχ η καθαρότης εστι του νοός. Τούτο συνέβη εν τοις έξω φιλοσόφοις, επειδή ταύτα ενόμισαν είναι τα πνευματικά, περί ων διδαχήν αληθινήν εκ του Θεού ουκ εδέξαντο. Εκ γαρ του σφυγμού και της κινήσεως του λογιστικού αυτών και εκ του λογισμού των εννοιών αυτών έδοξαν, τη οίησει αυτών, ότι εισί τι". "Οι φιλόσοφοι", λέγει, "νομίσανε πως αλήθεια είναι οι φαντασίες τους, επειδή δεν πήρανε αληθινή διδαχή από το Θεό. Γιατί από τη σαρκική κίνηση του λογικού τους κ' από τους λογισμούς τους νομίσανε, με την περηφάνεια που είχανε, πως αυτές οι φαντασίες ήτανε κάποιο πράγμα αληθινό".

"Το δυνατό μυαλό του και τη σαρκική γνώση τα πέταξε από πάνω του και τα νέκρωσε, κ' έγινε σαν παιδί απλός κ' απονήρευτος. Μαζί μ' αυτά έθαψε και τον χαλασμένον άνθρωπο και τον ξέχασε, σαν μνήμα γεμάτο ξερά κόκκαλα".

Ας βάνουμε παρακάτω λίγες αράδες από τους λόγους του αββά Ισαάκ, που είναι, όπως έγραψε ένας σοφός σημερινός, σαν τα ξωτικά λουλούδια που βγαίνουνε στα ψηλά χιονισμένα βουνά:

"Αρχή της αληθινής ζωής του ανθρώπου είναι ο φόβος του Θεού, κ' αυτός ο φόβος δεν αφήνει το νου του να ταράζεται. Όπως το βάρος που μπαίνει στη ζυγαριά τη στερεώνει και δεν ταράζεται από τον άνεμο, έτσι κρατά αμετακίνητη τη διάνοια κ' ο φόβος του Θεού, κ' όταν αυτός λείψει από την ψυχή, ταράζεται η ζυγαριά της διάνοιας".

"Παρακίνησε τον εαυτό σου να μιμηθής την ταπείνωση του Χριστού, για να ανάψη περισσότερο μέσα σου η φωτιά που άναψε ο Χριστός μέσα σου, και να καούν όλες οι επιθυμίες του κόσμου που θανατώνουνε τον καινούργιον άνθρωπο και που μολύνουνε τις αυλές του Κυρίου, που είναι άγιος και δυνατός. Γιατί εγώ παίρνω το θάρρος να πω, κατά τα λόγια του αγίου Παύλου, πως είμαστε ναός του Θεού. Ας αγνίσουμε λοιπόν το ναό του, όπως είναι κ' αυτός αγνός, για να επιθυμήσει να κατασκηνώσει μέσα σ' αυτόν. Ας τον αγιάσουμε, όπως είναι κ' αυτός άγιος, κ' ας τον στολίσουμε με κάθε αγαθό και τίμιο έργο. Ας θυμιάσουμε αυτόν το ναό με το θυμίαμα που αναπαύει το θέλημά Του με καθαρή και καρδιακή προσευχή. Και μ' αυτόν τον τρόπο θα ρίξει τον ίσκιο της στην ψυχή μας η νεφέλη της δόξας του, και θα φεγγοβολήσει το φως της μεγαλωσύνης του μέσα στην καρδιά μας. Και θα γεμίσει από χαρά κ' από ευφροσύνη όλοι όσοι κατοικούνε μέσα στην αγιασμένη σκηνή του Θεού, κ' οι αδιάντροποι θα καούνε από τη φλόγα του Αγίου Πνεύματος".

"Ονειδίζε τον εαυτό σου παντοτινά, αδελφέ μου, και λέγε: Αλλοίμονό μου, ω άθλια ψυχή, έφταξε η ώρα που θα χωριστής από το σώμα. Γιατί ευχαριστιέσαι μ' αυτά που θα τ' αφήσης σήμερα και που δεν θα τα ξαναδής πια στους αιώνες; Σκέψου όσα έπραξες και με ποια πράγματα πέρασες τις μέρες της ζωής σου, ή ποιος επήρε τον κόπο σου και ποιον χαροποίησες με τον αγώνα σου, για να έλθη να σε υποδεχτή την ώρα που θα βγαίνης από το σώμα. Και ποιον ευχαρίστησες στο δρόμο της ζωής σου, για να πας να ξεκουραστής στο λιμάνι του. Και για χάρη τίνος κακοπάθησες και κοπίασες, για να πας κοντά του με χαρά. Ποιον φίλο απόκτησες για την άλλη ζωή, για να σε προϋπαντήση κατά την ώρα που φεύγεις από τούτον τον κόσμο. Και σε ποιο χωράφι δούλεψες, και ποιος είναι εκείνος που θα σου δώσει το μεροκάματό σου κατά τη μέρα που θα βασιλέψη ο ήλιος του χωρισμού σου.

Κράξε και φώναξε μ' αναστεναγμό και με θλίψη, γιατί αυτές οι φωνές αναπαύουνε το Θεό περισσότερο από τις θυσίες κ' από τα ολοκαυτώματα. Ας αναβρύξει το στόμα σου πονεμένες φωνές, που τις ακούνε με χαρά οι άγιοι Άγγελοι. Πλύνε τα μάγουλά σου με τα δάκρυα των ματιών

σου, για να αναπαυθή σε σένα το Άγιο Πνεύμα, και να σε λούση από τη βρώμα της κακίας σου. Εξιλέωσε τον Κύριο με τα δάκρυσά σου, για να έλθει να σε βοηθήσει. Επικαλέσου τη Μαρία και τη Μάρθα για να σε διδάξουνε λυπηρές φωνές. Κράξε στον Κύριο.

Κύριε Ιησού Χριστέ ο Θεός μας, εσύ που έκλαψες για τον Λάζαρο και που τα μάτια σου στάξανε γι' αυτόν δάκρυα πονεμένα, δέξου τα πικρά δάκρυσά μου, δώσε μου καρδιά πικραμένη για να σε ζητήσω ολόψυχα. Σε άφησα, μη μ' αφήσεις. Ξεμάκρυνα από σένα, έβγα να με ζητήσεις και βάλε με στη μάντρα σου μαζί με τα διαλεχτά πρόβατά σου, και θρέψε με με το χορτάρι των θείων μυστηρίων σου".

"Θα ευφρανθή η καρδιά εκείνων που ζητάνε τον Κύριο. Ζητήσετε τον Κύριο, ω κατάδικοι, και δυναμωθήτε με την ελπίδα. Ζητήσετε το πρόσωπό του με τη μετάνοια, και θ' αγιασθήτε με το αγίασμα του προσώπου του".

"Πριν αρρωστήσης να ζητήσεις τη γιατρεία σου, και πριν σου έρθουνε τα θλιβερά κάνε την προσευχή σου, και τότε θα βρεις το Θεό στον καιρό της λύπης σου, και θα σε ακούσει. Η κιβωτός του Νώε έγινε κατά τον καιρό της ησυχίας (πριν έρθει ο κατακλυσμός), και τα ξύλα της φυτευθήκανε πριν από εκατό χρόνια".

"Να συνναστρέφεται με τους ταπεινούς, και θα μάθεις τους τρόπους των. Γιατί, αφού η θωριά τους είναι ωφέλιμη στην ψυχή, πόσο περισσότερο η διδασκαλία που βγαίνει από το στόμα τους; Αγάπησε τους φτωχούς, για να ελεηθής κ' εσύ. Μην πας κοντά στους φιλόνεικους, για να μη βγης από τη γαλήνη σου. Αγάπησε τους αμαρτωλούς, και μίσησε τα έργα τους, και μην τους καταφρονήσεις για τα ελαττώματά τους, μήπως κ' εσύ πέσης στα ίδια. Να θυμάσαι πως είσαι καμωμένος από χώμα, όπως όλοι οι άνθρωποι, και κάνε καλό σ' όλους. Σαν συναπαντήσης κάποιον, τίμησέ τον περισσότερο από την αξία του. Φίλησε τα χέρια και τα πόδια του, και βάσταξέ τα με πολλή τιμή, και βάλε τα απάνω στα μάτια σου. Και σαν χωριστή από σένα, πες γι' αυτόν κάθε καλόν λόγο. Γιατί μ' αυτόν τον τρόπο τον τραβάς στο καλό, και σπέρνεις σ' αυτόν σπόρο καλόν, κι' απ' αυτή τη συνήθεια που συνηθίζεις τον εαυτό σου, τυπώνεται μέσα σου σφραγίδα αγαθή, και θ' αποχτήσης πολλή ταπεινώση. Σημάδι της αγάπης είναι η ταπεινώση, που γεννιέται από συνείδηση αγαθή".

Ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος γεννήθηκε κατά τα 550 μ.Χ. και φαίνεται πως ήτανε από την Παλαιστίνη. Καλογέρεψε από μικρός κι' ασκήτησε στην έρημο του Σινά, ζώντας σαράντα χρόνια μέσα σ' ένα σπήλαιο. Ύστερα, τον παρακαλέσανε οι Πατέρες να αναλάβει την ηγουμενία της Μονής.

Έγραψε μοναχά ένα βιβλίο, τη φημισμένη "Κλίμακα". Τα λόγια του είναι σύντομα και πυκνά, σαν το Νόμο που έδωσε ο Θεός στον Μωυσή, απάνω στο βουνό Χωρήβ.

Ιδού μερικά λόγια από το άφθαρτο αυτό βιβλίο:

"Μετάνοια είναι το να στερηθή ο άνθρωπος κάθε σωματική ανάπαυση κι' απόλαυση, δίχως να λυπηθή ολότελα.

Βάστα γερά τη μακάρια χαρμολύπη και την αγιασμένη κατάνυξη, και μην πάψεις να την εργάζεσαι μέσα σου, ως που να σε κάνη να υψωθής από τούτον τον κόσμο, και να σε παραστήση καθαρόν στον Χριστό.

Γίνε σαν βασιλιάς μέσα στην καρδιά σου, υψηλά με ταπεινώση καθισμένος, και προστάζοντας στο γέλω: φεύγα, και φεύγει. Και στο γλυκό το δάκρυ: έλα, κ' έρχεται. Και στο κορμί μας, που είναι σκλάβος και τύραννος: κάνε τούτο, και το κάνει.

Είδα ακάθαρτες ψυχές που ήτανε παραδομένες με μανία στον σαρκικόν έρωτα. Και όμως, σαν μετανοιώσανε και γυρίσανε στην ευσέβεια, από την πείρα που είχανε, μεταστρέψανε τον έρωτα που νοιώθανε στα σαρκικά, σε αγάπη για τον Κύριο, και σαν το μπολιασμένο δέντρο αλλάξανε το κακό πάθος τους σε αγάπη αχόρταγη για το Θεό. Για τούτο κι' ο Χριστός δεν είπε σε κείνη τη φρόνιμη την πόρνη πως φοβήθηκε, αλλά πως αγάπησε πολύ, και μ' αυτόν τον τρόπο μπόρεσε να πολεμήσει εύκολα τον έρωτα με τον έρωτα.

Πρέπει να το λογαριάζουμε σαν δώρο του Θεού και τούτο που θα σας πω, μαζί μ' όλα τ' αγαθά που μας δώρισε, το ότι, δηλαδή, πολλές φορές πάμε και βλέπουμε τους πεθαμένους στα μνήματα, κι' ωστόσο στεκόμαστε αδάκρυτοι, ενώ συχνά ερχόμαστε σε κατάνυξη χωρίς να δούμε αυτό το πικρό θέαμα.

Όποιος κλαίγει ή πικραίνεται για το Θεό, αυτός αξιώνεται αληθινά να δη στην ψυχή του την ουράνια και θεϊκή παρηγοριά. Κι' όποιος φυλάγει καθαρή την καρδιά του, μπορεί να πάρη από το Θεό λάμψη και λαμπρότητα.

Τα δάκρυα που χύνονται από τη θύμηση του θανάτου, γεννάνε το φόβο. Κι' ο φόβος γεννά πάλι την αφοβιά και το θάρρος. Κ' η αφοβιά φέρνει τη χαρά. Κι' αφού τελειώσει εκείνη η ακατάπαυστη χαρά που έχει μέσα της η ψυχή, προβάλλει το τριαντάφυλλο της θεϊκής αγάπης, κι' ανεβαίνει στο Θεό με ευωδία πολλή και πάντερπη.

Κανένα πράγμα δεν ταιριάζει τόσο με την ταπεινοφροσύνη, όσο τούτο το χαροποιό πένθος. Όποια ενάρετη αρετή κι αν κάνουμε, αν δεν έχουμε καρδιά θλιμμένη και πονεμένη, για μάταιη κι' ανώφελη λογαριάζεται.

Ο Ιούδας ήτανε ανάμεσα στους μαθητές του Χριστού, κι' ο ληστής ανάμεσα στους φονιάδες. Και, ω του θαύματος! Πώς, μέσα σε μια στιγμή αλλάξανε τόπο!

Ακτημοσύνη είναι όχι μοναχά να μην έχη τίποτα ο άνθρωπος, αλλά το να βγάλη και κάθε φροντίδα αποπάνω του. Να γίνη οδοιπόρος χωρίς εμπόδια και ξένος από κάθε λύπη εγκόσμια. Ακτημοσύνη είναι η πίστη στις εντολές του Κυρίου.

Το να υποφέρνη κανένας μια προσβολή με γενναιότητα, είναι κατόρθωμα εκείνων που έχουνε υψωθή απάν' από τον κόσμο. Αλλά το να περάση κανένας από παινέματα χωρίς να ζημιώση την ψυχή του, αυτό είναι χάρισμα που το έχουνε μοναχά οι άγιοι.

Είναι ντροπή να περηφανεύεται ο άνθρωπος για ξένα πράγματα. Κ' η χειρότερη ανοησία είναι το να καυχείται για κάποια χαρίσματα που πήρε από το Θεό. Όσα κατορθώματα έκανες πριν από τη γέννησή σου, γι' αυτά μοναχά να υπερηφανεύεσαι. Γιατί, όσα σου συμβήκανε ύστερα από τη γέννησή σου, σου τα δώρισε ο Θεός, όπως σου δώρισε και την ίδια τη γέννηση.

Η πραότητα είναι ένας βράχος που στέκεται ψηλότερα από το θυμό της θάλασσας και που λιώνει τα κύματα που τη χτυπάνε, και δεν καταλαβαίνει κλονισμό καθόλου ολότελα.

Όποιος ενώθηκε μ' αυτή τη νύφη που τη λένε ταπεινώση, είναι ήμερος, γλυκόλογος, ευκολοκατάνυκτος, συμπαθητικός, γαλήνιος, χαροποιός, καλοκάγαθος, άλυπος, άγρυπνος, ακούραστος.

Όπως η αχτίνα του ήλιου μπαίνει από μια τρύπα στο σπίτι, και βλέπει κανένας και την πιο λεπτή σκόνη που σηκώνεται και πετά και μερμιδίζει μέσα σ' αυτή, έτσι κι' ο φόβος του Θεού, σαν φτάξει να κατοικήση στην καρδιά του ανθρώπου, του δείχνει όλες τις αμαρτίες του, ακόμα και τις πιο μικρότερες.

Η πίστη είναι μια σταθερότητα ακούνητη κι' ασάλευτη, μια κατάσταση της ψυχής ατράνταχτη, που δεν τη σαλεύει καμμιά δύναμη.

Να φαίνεσαι όποιος είσαι στ' αληθινά, και να μη γυρεύεις έμορφα λόγια και στολίδια για να φαίνεσαι καλός κι' άξιος.

Άλλο κανένα πράγμα δεν ταιριάζει με την αληθινή ταπεινώση, όσο τα δάκρυα. Για τούτο, όποιος είναι ταπεινός, κλαίγει.

Μη φοβάσαι τίποτα. Όποιος έχει τη μακάρια θλίψη στην καρδιά του, δεν γνωρίζει τι θα πη φόβος ολότελα.

Όσοι θέλουμε να τρέξουμε στη φωνή του Χριστού, ας σκεφθούμε καλά πως ο Κύριος όλους που καταγίνονται με τις φροντίδες του κόσμου και που ζούνε μ' αυτές, τους καταδίκασε λογαριάζοντας τους για νεκρούς, και λέγοντας: "Άφησε τους νεκρούς να θάψουνε τους νεκρούς".

Όποιος μίσησε τον κόσμο, αυτός ξέφυγε τη λύπη. Κι' όποιος απόκτησε κάποιο πράγμα απ' όσα βλέπονται, ποτέ δεν γλύτωσε από τη λύπη. Γιατί πως δεν θα λυπηθή σαν στερηθή εκείνο το πράγμα που αγαπά;

Ημείς οι μοναχοί δεν φεύγουμε από τον κόσμο γιατί απεχθανόμαστε τους φίλους και τους συγγενείς μας, ή τον τόπο που γεννηθήκαμε. Μη γένοιτο! Αλλά για να αποφύγουμε τη βλάβη που κάνουνε στην ψυχή μας.

Τον καιρό που βρισκόμουνα στο μοναστήρι, ο Κύριος πήρε από τούτον τον κόσμο ένα γέροντα που ήτανε δεύτερος μετά τον ηγούμενο, Μηνάς τόνομά του, άνθρωπον θαυμαστό, που είχε κάνει στο μοναστήρι πενήνταεννιά χρόνια, υπηρετώντας σε κάθε εργασία. Την τρίτη λοιπόν ημέρα μετά την κοίμησή του, την ώρα που κάναμε το συνηθισμένο μνημόσυνο για τον κοιμηθέντα, έξαφνα

ευωδίασε όλος ο τόπος γύρω από το μέρος που βρισκότανε η λάρνακά του. Λοιπόν, ο μέγας ηγούμενος είπε να ξεσκεπάσουμε τη λάρνακα που είχαμε βάλει μέσα τον Όσιο. Και σαν την ξεσκεπάσαμε, βλέπουμε όλοι να βγαίνει από τα τίμια πόδια του, σαν από δυο βρύσες, το μύρο που ευωδίαζε. Τότε είπε ο διδάσκαλος σ' όλους μας: Βλέπετε τους ιδρώτας των ποδιών του που κοπιάσανε και κουρασθήκανε για να υπηρετούνε τους άλλους; Σαν το μύρο τους πρόσφερε στο Θεό, και σαν μύρο τους δέχθηκε ο Κύριος.

Απόδειξι της αληθινής μετανοίας είναι η αμνησικακία. Κ' εκείνος που έχει έχθρα στην καρδιά του και νομίζει πως μετανόησε, είναι όμοιος με κείνον που θαρρεί πως τρέχει στον ύπνο του.

Η καταλαλιά γεννιέται από το μίσος. Η καταλαλιά είναι μια λεπτή αρρώστια, αλλά όμοια με μια χοντρή και κρυμμένη βδέλλα, που ρουφά και καταστρέφει το αίμα της αγάπης. Η καταλαλιά υποκρίνεται την αγάπη, κ' είναι ο θάνατος της αγνότητας.

Αν η σάρκα είναι θάνατος, εκείνος που τη νίκησε, σίγουρα δεν πεθαίνει.

Είδα μέσα στην ψυχή μου τον ασεβή να υπερυψώνεται και να περηφανεύεται και να ταράζεται σαν τους κέδρους του Λιβάνου. Κ' έζησα με την εγκράτεια, και να, δεν ήτανε πια μέσα μου ο θυμός του. Και ζήτησα να τον εύρω, ταπεινώνοντας το λογισμό μου, και δεν βρέθηκε μέσα μου τόπος του, μήτε το σημάδι του.

Φιλαργυρία είναι προσκύνηση σε είδωλα. Θυγατέρα της απιστίας. Προφασίστρια αρρώστιας. Παραπονήτρα για γεράματα. Προμηνύτρα πείνας.

Να μη λες πως μαζεύεις χρήματα για τους φτωχούς. Γιατί με τα δυο λεπτά της χήρας αγοράσθηκε η βασιλεία των ουρανών.

Όποιος δεν έχει τίποτα, κ' έχει το Θεό μέσα του, είναι κύριος όλου του κόσμου. Δεν έχει φροντίδες. Ζη αμέριμος. Είναι οδοιπόρος χωρίς εμπόδιο. Ξένος από λύπη.

Ο πονηρός είναι σύντροφος συνονόματος του διαβόλου. Γι' αυτό κι' ο Κύριος μας δίδαξε να τον ονομάζουμε μ' αυτό το όνομα, λέγοντας "ρύσαι ημάς από του πονηρού".

Ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής έζησε βασιλεύοντας Κωνσταντίνος ο Πωγωνάτος, δηλαδή κατά τα 670 μ.Χ. Στο παλάτι είχε το αξίωμα του Πρωτασηκρίτη, μα παράτησε τις δόξες του κόσμου και πήγε κ' έγινε καλόγερος. Στην ησυχία του μοναστηριού έγραψε πολλά και σπουδαία, κατασταθείς ένας μεγάλος δάσκαλος της Θεολογίας. Καταδιώχθηκε από τους αιρετικούς για την ευσέβειά του, και πέρασε μια ζωή γεμάτη κακουχίες και μαρτύρια, ως που παράδωσε το πνεύμα, εξόριστος στο Λαζιστάν.

Απογευθήτε, λοιπόν, λίγα ψίχουλα από τούτη την πνευματική τράπεζα:

"Σαν ανεβαίνει ο νους στο Θεό, με τον έρωτα της αγάπης του, τότε δεν αισθάνεται καθόλου κανένα άλλο πράγμα. Γιατί, βρισκόμενος μέσα στη θεϊκή και άπειρη λάμψη, γίνεται αναίσθητος για όλα όσα έπλασε ο Θεός, σαν το μάτι που δεν βλέπει πια τάστρα, όταν έβγει ο ήλιος.

"Εκείνος που βλέπει μέσα στην καρδιά του ακόμα κ' ένα μικρό σημάδι από έχθρα για οποιοδήποτε φταίξιμο οποιοδήποτε ανθρώπου, αυτός είναι ολότελα ξένος από αγάπη στο Θεό. Γιατί, η αγάπη στο Θεό δεν παραδέχεται μίσος σε κανέναν άνθρωπο καθόλου ολότελα.

"Καλότυχος είναι ο άνθρωπος που μπορεί ν' αγαπήσει με την ίδια αγάπη κάθε άνθρωπο.

"Όπως το φως του ήλιου τραβά το μάτι που είναι γερό, έτσι κ' η γνώση του Θεού τραβά τον καθαρό νου με την αγάπη.

"Απάθεια είναι η ειρηνική κείνη κατάσταση, που γίνεται η ψυχή δυσκολοκίνητη για την κακία.

"Όποιος δεν καταφρονά τη δόξα και την ατίμωση, τον πλούτο και τη φτώχεια, δεν απόχτησε ακόμα την αγάπη. Επειδή, η τέλεια αγάπη όχι μοναχά αυτά καταφρονά, αλλά και τούτη την πρόσκαιρη ζωή και το θάνατο.

"Αν εχθρεύεσαι κάποιους ανθρώπους, και κάποιους άλλους μήτε τους εχθρεύεσαι μήτε τους αγαπάς, και κάποιους άλλους τους αγαπάς, τον έναν πολύ, τον άλλον λιγώτερο, απ' αυτή την ανισότητα να γνωρίζεις πως βρίσκεσαι μακριά από την τέλεια αγάπη. Γιατί αυτή η τέλεια αγάπη ξεχωρίζει από το ότι κάνει τον άνθρωπο να αγαπά όλους ίσια κι' όμοια.

"Σαν διώξη η διάνοια από πάνω της τις πολλές θεωρίες για τη δημιουργία του κόσμου που την πλακώνουνε, τότε παρουσιάζεται σ' αυτή καθαρός ο λόγος της αλήθειας, και της δίνει να καταλάβη την αληθινή γνώση. Τότε ο νους βγάζει αποπάνω του τις προτερινές ψεύτικες ιδέες, σαν τα λέπια που πέσανε από τα μάτια του μεγάλου Παύλου, τον καιρό που ξαναβρήκε το φως του, ύστερα από

το όραμα που τον τύφλωσε στο δρόμο της Δαμασκού.

"Όσο ζη κανένας σε τούτον τον κόσμο, κ' αν φτάξη στην τελειότητα της επίγειας κατάστασης, με την πράξη και με τη θεωρία, απόχτησε μοναχά ένα μέρος από την αληθινή γνώση και προφητεία, κ' έναν αρραβώνα του Αγίου Πνεύματος, όχι όμως ολόκληρο το πλήρωμα της γνώσης. Και σαν φτάξη, ύστερα από το τέλος των αιώνων στην τέλεια γνώση, που θα είναι πρόσωπο με πρόσωπο, θα καταλάβη την ίδια την αλήθεια, που στέκεται μόνη της και που δείχνει τον εαυτό της σε κείνους που θάνε άξιοι να την καταλάβουνε. Γιατί, όπως λέγει ο θείος Απόστολος, τότε θα καταντήσουνε όλοι, όσοι θα σωθούνε, σε άνδρα τέλειον στο μέτρο της ηλικίας του πληρώματος του Χριστού, που σ' Αυτόν βρίσκονται οι απόκρυφοι θησαυροί της σοφίας και της γνώσης. Και τότε σαν φανερωθούνε αυτοί οι θησαυροί, που είναι τώρα κρυμμένοι, θα καταργηθή το από μέρος.

"Η πίστη είναι μια γνώση αναπόδειχτη. Αν λοιπόν είναι γνώση αναπόδειχτη η πίστη, άρα είναι μια σχέση απάνω από τη φύση, που μ' αυτή, δίχως γνώση και δίχως απόδειξη, ενωνόμαστε με το Θεό, κατά την ένωση που είναι απάνω από τη νόηση.

"Τόσο βαθειά είναι ριζωμένη με τις αισθήσεις στην ανθρώπινη φύση η δύναμη του παραλογισμού, ώστε οι περισσότεροι να νομίζουν πως δεν είναι τίποτ' άλλο, οι άνθρωποι, παρά μοναχά σάρκες, που έχουνε τη δύναμη να απολαύσουνε τούτη τη ζωή.

"Η ηδονή κ' η οδύνη δεν δημιουργηθήκανε μαζί με τη σάρκα. Αλλά, η παράβαση της εντολής του Θεού, έκανε ώστε η μεν ηδονή να επινοηθή για να χαλάση η προαίρεση της ανθρώπινης ψυχής, η δε οδύνη ήρθε σαν καταδίκη στο να διαλυθή η σάρκα. Και έτσι, η μεν ηδονή να κάνη τη αμαρτία θεληματικόν θάνατο, η δε οδύνη να έχη σαν αποτέλεσμα την καταστροφή της σάρκας.

"Δεν υπάρχει τίποτα πιο γρήγορο από την πίστη, και τίποτα πιο εύκολο από το να ομολογήση κανένας τη χάρη που επήρε από Εκείνον που πίστεψε. Το ένα φανερώνει την αγάπη που έχει όποιος πίστεψε σε Κείνον που τον έπλασε, και το άλλο φανερώνει τη θεάρεστη διάθεση που έχει για τον πλησίον του.

"Όποιος ξέπεσε από την αγάπη του Θεού, έχει μέσα στη σάρκα του το νόμο της ηδονής που βασιλεύει απάνω του, και δεν μπορεί ή δεν θέλει να φυλάξη καμμιά από τις εντολές του Θεού. Γιατί προτίμησε τη φιλήδονη ζωή από τη ζωή που γίνεται κατά το θέλημα και το πνεύμα του Θεού, και μ' αυτόν τον τρόπο βυθίστηκε στο σκοτάδι της αμάθειας, αντί ν' απολαύση τη γνώση του Θεού.

"Η ερωτική κίνηση του αγαθού, που προϋπήρχε μέσα στο αγαθό, επειδή είναι απλή κ' αυτοκίνητη, και προέρχεται από το αγαθό, γυρίζει πάλι πίσω σ' αυτό, γιατί είναι ατελεύτητη κ' άναρχη. Κ' αυτό εξηγεί το δικό μας πόθο να ενωθούμε με το Θεό. Γιατί η ένωση με το Θεό που γίνεται από την αγάπη, είναι υψηλότερη από κάθε ένωση.

"Εκείνος που είναι τέλειος στην αγάπη κ' έφταξε στο έπακρο της απάθειας, δεν καταλαβαίνει τι διαφορά έχει το δικό του από το ξένο πράγμα, ή ο πιστός από τον άπιστο, ή ο δούλος από τον αφέντη, ή το αρσενικό από το θηλυκό. Αλλά επειδή έχει γίνει ανώτερος από την τυραννία των παθών, και βλέπει όλους τους ανθρώπους σαν να είναι οι ίδιοι, για όλους έχει τα ίδια αισθήματα.

"Σχεδόν κάθε αμαρτία γίνεται για την ηδονή, κ' η τιμωρία της πάλι γίνεται με κακοπάθηση και με θλίψη, ή με θεληματική μετάνοια γίνεται η αναίρεσή της.

"Εκείνος που δεν φθονεί, που δεν θυμώνει, που δεν μνησικακεί καταπάνω σ' όποιον τον πείραξε, αυτό δεν σημαίνει πάντα πως έχει αγάπη μέσα για τον εχθρό του. Γιατί μπορεί να μην αγαπά και όμως να μην κάνη κακό αντί κακό, όπως λέγει η εντολή. Αλλά, δεν μπορεί να κάνη καλό αντί κακό, δίχως να βιάση τον εαυτό του. Επειδή, για να έχη κανένας τη διάθεση να κάνη καλό σε κείνους που τον μισούν, πρέπει να έχη μέσα του την τέλεια αγάπη.

"Όπως το σώμα, σαν πεθάνη χωρίζεται από τούτον τον κόσμο, έτσι κ' η ψυχή, σαν βρεθή σε κείνη την υψηλότερη κατάσταση της προσευχής, πεθαίνει και χωρίζεται από τα νοήματα του κόσμου. Γιατί, αν δεν πάθη έναν τέτοιον θάνατο, δεν μπορεί να βρεθή και να ζήση με το Θεό.

"Καλή είναι η γνώση και η υγεία, αλλά πολλοί άνθρωποι ωφεληθήκανε από τα ενάντια. Γιατί στους κακούς η γνώση δεν συντελεί στο καλό, το ίδιο κ' η υγεία, μήτε ο πλούτος, μήτε η χαρά, γιατί δεν τα μεταχειρίζονται για το αληθινό συμφέρον τους.

"Αν σταθής σε προσευχή και νοιώσης μέσα σου κάποια χαρά που είναι πιο μεγάλη από κάθε άλλη, τότε βρήκες την αληθινή την προσευχή.

"Σκιά θανάτου είναι η ανθρώπινη ζωή.

"Αν προσεύχεσαι αληθινά, είσαι θεολόγος. Κι' αν είσαι θεολόγος, προσεύχεσαι αληθινά.

"Τρία είναι τα αίτια που αγαπά τα χρήματα ο άνθρωπος, η φιληδονία, η κενοδοξία κ' η απιστία. Κι' από τάλλα δύο, η απιστία είναι η χειρότερη.

"Πολλά πάθη είναι κρυμμένα μέσα στις ψυχές μας, μα φανερώνονται σαν παρουσιασθούνε κάποιες περιστάσεις.

"Το "ήγγικεν η βασιλεία των ουρανών", που έλεγε ο άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, δεν έχει, κατά τη γνώμη μου, χρονική σημασία. Γιατί η βασιλεία του Θεού δεν έρχεται μετά παρατηρήσεως, όπως είπε ο Χριστός, ούτε θα πούνε: Να, εδώ είναι, ή εκεί. Αλλά είναι σχετικό με τη διάθεση εκείνων που είναι άξιοί της. Επειδή η βασιλεία του Θεού βρίσκεται μέσα μας, κατά το Ευαγγέλιο".

(από το *Γίγαντες ταπεινοί*, Ακρίτας 2000)